

varken i framställningen av det senmedeltida samhället eller de historiska forskningsfälten. Om något saknar jag ingående frågor om människors försörjning, bruket av pengar, handel, och skatteväsendet. Det sistnämnda hade långa rötter och utgjorde den materiella grunden för statsbildningen. Men skatteväsendet var inte enbart en fråga för kungen och hans fogdar, utan en central del av vardagslivet för majoriteten av befolkningen. Familjer och byar var indelade i skattdistrikt och gårdar som bidrog till både en förhandlingskultur och uppror. På tal om brott och kontinuitet, så var det först mot slutet av sin regeringstid som Gustav Vasa lyckades att omvandla det medeltida kollektiva skatteväsendet till ett individuellt och hushållsbaserat system.

Sverige 1523 är sammanfattningsvis en välskriven bok som på ett medryckande sätt förmedlar nya forskningsrön och genom målande exempel ger insikt i det senmedeltida samhället och människors vardag. Det källnära förhållningssättet gör detta särskilt lyckat. Boken har en given plats i såväl forskares referensbibliotek som på kaffebord hos en historieintresserad allmänhet.

Stockholms universitet

OLOV LUND

Lars Ericson Wolke, *Sten Sture den yngre: En biografi* (Lund: Historiska media 2023). 350 s.

Det är inte lätt att skriva en biografi över en person som levde för mer än 500 år sedan. Källmaterialet är sällan tillfredsställande stort för en historiker. Lars Ericson Wolke är en som ändå har gett sig i kast med utmaningen i sin bok om Sten Sture den yngre. Det är en hedervärd insats, och för övrigt på tiden att någon gör det. Det är nu närmare 100 år sedan någon senast gjorde ett försök till en levnadsteckning av Sten Sture den yngre; Gottfrid Carlsson i en artikel i *Scandia* 1929. Carlssons artikel var för sin tid uppriskande modern, speciellt i förhållande till Carl Gustaf Styffe som 1884 tyckte att Olaus Petris redogörelse för Sten Stures riksföreståndarskap i hans svenska krönika från 1530-talet (!) fortfarande höll måttet. Vissa aspekter av Sten Stures verksamhet under riksföreståndartiden 1512–1520 behandlades visserligen av Greta Wieselgren (1949) och Gunnar Westin (1957) men någon allmän karaktäristik av honom gavs inte.

Ericson Wolkes bok är i sedvanlig ordning upplagd som en kronologisk genomgång av Sten Stures liv, och han är väl påläst. Hans käll- och litteraturförteckning är omfattande. Bokens disposition är den gängse och förvän-

tade, med en hel del historisk kontext för läsare som är mindre bevandrade i medeltidens historia. Boken är således med den äran populärhistoriskt hållen men kunde icke desto mindre varit än mer pedagogisk. Många medeltida uttryck undgår nog förståelse för många, och man saknar också en mer konkluderande avslutning. Dessvärre svärtas texten av en hel del fel-skrivningar.

Inte mer än totalt 262 brevtexter finns bevarade från Sten Stures tid, fördelade i original i Sturearkivet och avskrifter i hans kopiebok (RA A5). Givet att det primära källmaterialet är så magert blir det faktiskt inte så mycket man kan säga om Sten Sture den yngre själv. Det är kanske bakgrunden till att en hel del utrymme i denna bok ägnas åt marginella saker som efterspelet långt efter Sten Stures död 1520 ända fram till Sturemorden 1567. Det har nog sin relevans men kunde ha gjorts mer kortfattat, och detsamma gäller en hel del militära detaljer, som det förvisso anstår en militärhistoriker att ta upp.

För en bedömning av Sten Stures politiska gärning är det värt att märka att hans kopiebok är upplagd på ett annat sätt än andra samtida kopieböcker; texterna är ordnade tematiskt enligt ett slags dossiersystem. Brev som rör ett specifikt ärende har skrivits av i en obruten rad, så följer en lång rad blanka, oskrivna blad där ytterligare brevtexter kunde få plats, och sedan nästa ärende på samma sätt. Förhållandet mellan originalbrev och kopieböcker är, som Herman Schück påpekat, inte helt klarlagt. Men man kan utgå ifrån att de originalbrev som kopierades ansågs vara särskilt viktiga och därför vägledande för en bedömning av Sten Sture som politisk person. De teman som på detta sätt täcks av kopieboken är den så kallade Viborgskuppen 1512, konflikterna kring Sten Kristiernsson (Oxenstierna) 1516 och ärkebiskopsfrågan 1516–1517, och det är kring dem som Ericson Wolkes bok följdriktigt koncentreras.

Boken är en allmän redogörelse för Sten Stures levnad och det är som nämnts gott nog eftersom det inte funnits någon sedan 1929. Men särskilt mycket ny analys finns här inte, utan synsätten från äldre litteratur går igen, som att Sten Sture framför allt skulle ha styrts av ren makthunger (vilket brukar vara det genomgående i liknande biografiliknande framställningar, till exempel om Karl Knutsson och Sten Sture den äldre), personliga agg mot ärkebiskop Gustav Trolle, och inte minst hans planer på att bli kung. Författaren påpekar visserligen att den senare hypotesen har minst sagt svag grund och han håller först en försiktig ton men landar så småningom i att kungakronan ändå var Sten Sture den yngres mål. Det är därför man i litteraturlistan saknar Erik Lönnroths avhandling från 1934, som lyfte upp unionstidens konflikter till ett mer principiellt plan, och detsamma kan sägas om Gottfrid Carlsson (1929). En sak som både Lönnroth och Carlsson

ventilerade men som ofta förbisetts sedan dess, och så även här, är nämligen möjligheten att Sten Sture faktiskt var långt mer av en statsman än en ung egoistisk hetsporre. Beträffande strävan efter makt till varje pris borde man ju fråga sig: makt till vad egentligen? Varför inte till att stärka de världsliga institutionerna och den statliga budgeten, det vill säga utföra sitt officiella uppdrag? I så fall var det ju inte nödvändigtvis valet av honom som svensk kung som Sten Sture ville åstadkomma utan en konfiskation av kyrkans jordegendomar. Och i så fall var det detta som var hans drivkraft: att genom de maktmedel som riksföreståndarinstitutionen ställde till buds finansiellt stärka staten, och inte sig själv som person. Det är i alla fall ett perspektiv som borde provas någon gång. Det skulle kunna få en hel del element i Sten Stures levnad att falla på plats, och dessutom kasta ljus över en ännu större fråga: hur vinner man en kamp om staten i en maktlös stat som den svenska under senmedeltiden?

Stockholms universitet

DAG RETSÖ

Martin Hårdstedt, *Finlands svenska historia* (Helsingfors, Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland, Natur & Kultur 2023). 359 s.

I exempelvis Stockmanns varuhus i Helsingfors är det vanligt att expediterna bär namnbrickor som visar finska, svenska och andra flaggor, som skall visa för kunderna vilka språk som personalen talar. Jag kan inte undvika att bli störd över denna oproblematiserade koppling mellan ett språk och en stat. I just Finlands fall är finska och svenska republikens två officiella språk. Varför skall då en svensktalande Helsingforsbo konstatera att expediten kan tala svenska genom att detta visas av en främmande stats flagga?

Svenska språkets ställning i Finland är en, men långtifrån den enda, av de företeelser som Martin Hårdstedt behandlar i boken *Finlands svenska historia*. Den är i sig en syntes av det fyra band omfattande verket *Finlands svenska historia* (utgivna 2008–2016),¹ författade av respektive Kari Tarkiainen, Nils Erik Villstrand, Max Engman och Henrik Meinander, där Hårdstedt har kompletterat med egen forskning och inläsning. Tack vare detta får också en större läsekrets möjligheten att bekanta sig med deras resultat i ett mer behändigt format. Hårdstedt är en mycket kompetent kännare av Finlands historia och kan tillföra ytterligare perspektiv på den historiska utvecklingen. Samtidigt kan ju ingen vara expert på hela den finländska

1. Del I recenserades av Jonas Nordin i *Historisk tidskrift* 129:4 (2009) medan del tre och fyra recenserades av Bo G. Hall i *Historisk tidskrift* 138:2 (2018). Reds. anm.